

NYE LINJER I KINESISK FOLKELIV

AV MISJONÆR P. A. BREDVEI

China var lenge et lukket land. Mens nabolandet Japan forholdsvis tidlig åpnet seg for vesterlandsk kultur og innflytelse, lukket China enda hårdere til. Beretninger om hvordan landet i det forrige århundret — stort sett ved våpenmakt — måtte åpnes for Vestens handel, kultur og religion, er et stykke meget interessant historie.

Men like opp til vår tid har China på mange måter vært et lukket land. Folk lukket seg inne i gammel, inngrodd konservatisme ved fordom mot fremmede, og var regjert av et gammelt hedenskap med en fatalistisk skjebnetro. Langs kysten — hvor den vesterlandske innflytelse var sterkest — var det kanskje litt bedre, men inne i landet levde folket videre på sine gamle, visne laurbær. De var kultursønnene, og alle fremmede var barbarere. Selv om dette ikke ble sagt så høyt og tydelig nå som for en liten menneskealder siden, levde den gamle sjåvinismen dypt inne i brystet på den jevne kineser.

Men den siste krigen har skapt forandringer på mange områder. Det er skjedd ting som ellers ikke kunne ha skjedd — i hvert fall ikke i vår tid. Det er nesten så en kan si at denne skrekkelige krigen måtte komme for å vekke dette store folket.

De nye strømdrag som denne krigen har ført med seg til folket og som holder på å skape de nye livslinjer, er mange. De er for mange til å ta med i en kort artikkel. Jeg skal derfor bare nevne noen av dem som har størst betydning for misjonsarbeidet.

Opiumsutryddelsen.

Det var det Østasiatiske Handelskompani som først innførte

opium fra India til Kanton i Syd-China. Derfra gikk giften videre til folket utover hele landet.

Det manchuriske keiserhus, som da styrte China, sendte i 1839 en kommisjonær ved navn Lin Tze-hsü til Kanton for å underhandle med engelskmennene. Han ville forsøke å få helt slutt på denne giftimporten. Det ble hårdt mot hårdt, og da kommisjonæren følte seg sterk nok, tok han saken i sine egne hender og tvang de fremmede til å utlevere seg hele deres lager av opium. Det var 20,291 kasser til en verdi av over £ 2,000,000 — eller ca. kr. 40,000,000. Alt dette ble brent. Sikkert det største giftbål verden noen gang har sett.

Dermed var det åpen krig — Chinas første krig med det teknisk overlegne Vesten. I fredstraktaten som kom i 1842, ble landet tvunget til å åpne fem havner for utenlandsk handel og fremdeles innføre opium.

Jeg har sett engelske kronikører som påstår at denne krigen ville ha kommet selv om det var fly eller biler England ville innføre i China. Det er sikkert sant. Kineserne ville den gang ikke ha så mye som en fyrstikkeske fra Vesten. Men det rettferdiggjør ikke krigen.

Fra da av har denne svøpen hengt over folket. Opiumen ble dog snart «nasjonalisert», så de dyrket nok selv til eget forbruk og importen opphørte av seg selv. De fleste glemte også at den opprinnelig var blitt importert og påtvunget dem. Men nasjonale og idealistisk innstilte kinesere glemte det ikke, og holdt denne skitne kluten opp for den hvite rase straks de følte seg forurettet.

Opiumen har ned gjennom årene vært en tung bøyg for misjonsarbeidet. Gang på gang har det blitt gjort forsøk på å få slutt på opiumsdyrkingen i landet — og dermed omsetning og røyking — uten at det har lykket. Den største delen av embetsfolket dyrket jo pipene som sin hobby, og de mange provinsguvernører og «krigsherrer» oppkrevede store opiumsskatter som gikk til deres private forsvarsbudsjetter, opprustning og kriger.

Men så kom Chiang Kai-shek med sin femårsplan i 1937 for fullstendig avskaffelse av opium i landet. Det skulle skjæres ned 20 % av det dyrkede areal hvert år. Tiden kunne knapt vært mer uheldig valgt — for samme året kom krigen med Japan som

senere satt hele verden i brann. En skulle da tro at regjeringen og Chiang lot hele planen bero til det kom bedre tider. Men de var klarsynte nok til å se at det aktivum staten hadde i den store opiumsskatten, ville gå tapt gjennom nedsatt arbeidskraft og svekket nasjonal samkjensle.

1937
Det ble så bestemt at all opium skulle feies vekk straks. Folket fikk en måneds varsel til å avvikle, og etter den tid ble noen av de verste synderne i nesten hver by i det frie China tatt, dømt til døden og skutt.

En kan trygt si at tiden har rettfærdiggjort denne temmelig drastiske framgangsmåten. Før brant lampene i hjem etter hjem en besøkte, men nå ser en aldri en lampe på løybenken. En slipper nå å se disse innhulte opiumsslavene med sin åndenød og sine slpende skritt. Opiumsgiften skal slippe å lenkebinde folket og være en fristelse og fallgruve for ubefestede kristne.

Fotbinningen.

Når denne moten oppsto vet en ikke. Historien er taus. En antar at den er omlag tusen år gammel og den mest seiglivede kvinnemote verden noen gang har sett — og absolutt den som har brakt mest fysisk lidelse med seg. Tradisjonen forteller at den har oppstått ved at en konkubine ved hoffet begynte å snøre inn føttene sine for å få dem like små som noen sølv liljer som var lagt inn i marmorgulvet i slottets selskapshall. Keiseren likte dette, og så spredte moten seg snart videre innen hoffet og derfra utover landet. Siden har kvinnenes føtter i den kinesiske poesi blitt kalt «liljer».

Da manchurerne tok China i 1644, kom de bare med to nye lover. Den første var at mennene skulle anlegge hårpisk lik dem selv. Dette gikk temmelig smertefritt for seg, og snart hadde alle menn en lang flette — den bekjente hårpisken — dinglende nedover ryggen. Den andre var at kvinnene skulle løse føttene sine og få naturlige ben som manchurer-kvinnene. Men her kom de ingen vei — selv med våpenmakt.

Det er i de senere år blitt gjort mange forsøk på å få slutt på denne moten, men det har ikke lyktes. Kvinnene ville ha sine

små føtter, og mennene ville også ha dem. En kvinne med naturlige ben ble sett på som «ukvinnelig». Hedningene smidde mange hånsord om de kristne kvinner av den grunn.

Men så kom krigen. Under Japans storoffensiv i China rekner en med at henimot 60 millioner mennesker var på flukt. Verdenshistoriens største folkevandring var det. En kan trygt gå ut fra at halvdelen av disse flyktninger var kvinner. For å kunne gå tiere og iblant hundreder av norske mil, måtte de «løse opp» sine føtter.

Det frie China måtte gjøre det samme. Mennene ble tatt av krigen og kvinnene måtte inn i arbeidslivet. Før var det f. eks. bare en totalt utfattig kvinne som bar brensel eller andre varer til torgs. Nå får vi minst halvdelen av veden i den byen jeg bor båret fram av kvinner. Uten påbud fra høyere hold, men med krigens uhyggelige grin over seg, forsvant denne tusen-års-gamle moten som ved et trylleslag.

Så nå er det slutt med fotbanningen — selv i de mest bortgjemte dalene og krokene. Det som for snaue ti år siden var en kvinnes største pryde, er nå blitt hennes skam. Før gikk alltid svigermor på regelmessige besøk til sine tilkommende svigerdøtre for å se etter at moren gjorde sin plikt og fikk deres ben små nok. Men nå er det like fint å ha naturlige føtter. En svigerdatter kan da gå skikkelig og endog ta en noe tung jobb om det trengs.

Når det tidligere ble tatt et familiebilde så en alltid at kvinnene stakk de små føttene sine godt fram for å få dem med. Men nylig så jeg et fotografi som bankdirektøren i byen hadde tatt, og der gjemte gamlemor benene sine godt under stolen hun selv satt på.

Slik har mentaliteten plutselig forandret seg.

Det vil bety meget for kvinnene at de kan gå et stykke veg — gå til kirke, komme seg ut og få en videre horisont. Chinas kvinner holder på å våkne, og ikke minst vil deres naturlige føtter — kalt «himmelføtter» — være med å bryte ned de gamle stengsler som så lenge har muret dem inne.

Og nå kan de ikke lenger lage smedeord om de kristne kvinner. Nei, de blir endog nødt til å se på dem som banebrytere.

Hedenskapet smuldrer.

La meg få ta med en opplevelse for å gjøre dette bilde klarere. Da jeg i 1935 for første gang kom til den byen som har vært min stasjon i de siste årene — Paiho i provinsen Shensi — skinte byens mange templer i alle regnbuens farger. Stedet hadde vært helt uberørt av evangeliet — og var selv stolt av det. En embetsmann av den gamle skole hadde da vært mandarin i byen i to-tre år. Han hadde gått i brodden for å pusse opp alle templene. Han til og med «adopterte» en svart gris som han mente var en inkarnasjon av en som var blitt uskyldig dømt, og sørget for at den skulle få dø på sotteseng. Nå er alle disse templene omdannet til embetskontorer, lagrer, depoter, kaserner — og ikke minst skoler. Det finnes ikke ett skikkelig tempel igjen i hele byen.

Da den kristne general Feng Yu-hsiang ryddet noen templer etter revolusjonen i 1927, ble det reist et ramaskrik mot det. Og da Honan-provinsen året etter opplevde en større tørke, fikk Feng skylden. Det var gudenes hevn. Slikt hører en aldri nå. De fleste tar det for givet at det skal være slik.

I hjemmene står nok det hedenske utstyret de fleste steder, og det blir sikkert der at den onde kommer til å forskanse seg. Men det er ting som tyder på at avgudsdyrkelsen holder på å bli såpass «umoderne» at tanken på disse helgener og deres høytider med tiden vil komme til å sjaltes ut.

Før jeg reiste fra China kom det endog ordre fra regjeringen om at produksjonen av avgudspapir og røykelse skulle opphøre. Det var begrunnet med at det var sløseri. Om det blir effektivt gjennomført kan bli et spørsmål, men det viser tendensen.

Flyktningsstrømmen var også med å løsne hedenskapets grep på folket. De som rømte, hadde ingen anledning til å ta gudene og det hedenske utstyret med seg. Og få fant noe av det igjen da de kom tilbake. Jeg kom inn i Laohokow dagen etter at japanerne hadde evakuert den. Det er en by på over 100,000 mennesker. Den var 80 % nedbrent, og selv i de hus som sto igjen, var alt alterutstyr borte. Det skal et temmelig sterkt pust til det gamle, døende hedenskap for å vekke det til live igjen. Det vil kanskje bli forsøkt, men det kommer sikkert til å virke som et av dets siste dødstreknings.

Og dog er ikke en misjonærs viktigste arbeid å rive ned avguderne til det folk han kommer til. Kanskje heller ikke å glede seg for tidlig over at hedenskapet omkring ham ramler. Hans oppgave er i første hånd å løse folkets hjerter fra troen på avgudene, og dernest vende deres blikk mot den sanne og levende Gud.

At avgudene har hatt sin oppgave mellom folket er sikkert. Jeg vil avgjort heller forkynne evangeliet mellom avgudsdyrkende hedninger enn mellom religionsløse mennesker. Hos de siste er gjerne det moralske ansvar nivellert ned til et minimum. Men den avgudsdyrkende hedning vet at han en dag vil bli krevd til ansvar for hvordan han har levd livet sitt. Synd, straff, himmel, helvete og frelse kan være tåkete begreper i hedenskapet, men de er dog der. Dødsrikets keiser i daoismen er alltid avbildet med en tavle i hånden hvor det står: «Pu iu ni suan.» Det betyr: Nå er du kommet til et sted hvor du ikke selv kan regne (eller beregne) lenger. Dvs. til oppgjørets dag.

En misjonærs største oppgave er å framstille Gud og hans egenskaper — rettferdighet, sannhet, kjærlighet, omsorg — slik at avgudene med sine kalde steinansikter blir verdiløse. Det vil si å koble dem av fra det gamle og lenke dem opp med evangeliet. Da kan de godt tåle å se en avgud uten å falle på kne for den.

Kineserne kommer selv til å ødelegge en masse av sine guder, men iblant kan en se at det er visse kategorier av guder — eller templer — som de sparer. Det skjer ikke i første hånd av religiøs, men nasjonal vørnad.

Hele det store panteonet av indiske guder importert gjennom buddhismen, vises gjerne ingen skånsel. Ingen av dem har spilt noen betydelig rolle i landets nasjonale liv. Tusener av guder i landets gamle religion går også samme veien: fantasi-guder, bastard-guder, animistfostre og alle slags nyoppkomlinger som alltid har myldret fram i daoismen.

Men blant dem som daoismen har kanonisert — og kanskje vi også får ta med konfusianismen — finnes det også virkelig historiske og nasjonale litterater, filosofer, keisere, generaler og krigshelter. Og det er disse en ser folket — eller grupper av folket — setter i en særstilling og hegner om.

Ta f. eks. Chinas krigsgud, Kwan Yu. Han er en krigshelt fra De tre rikers periode (221—265 e. Kr.) — dristig, uvørren og utspekulert. Men han begikk flere betydelige bommerter som satte landet i fare. Han var ikke så dyktig som sine to like bekjente blodbrødre, Liu Pei og Chang Fei. Men det er allikevel ham som kineserne har satt opp som den ekte typen på en krigshelt — og tilber. I de byer som hadde hans særskilte tempel, så en under krigen at dette helst ble omdannet til offisersklubb og vernet om. Noen tilber ham nok ennå, men knapt mange.

Filosofen Lao Tze — daoismens stifter — får også gjerne stå i fred. Han sitter så fornøyet på vannbøffelen sin og rir vekk fra det korruperte, kinesiske kultursentrum og ut i ødemarka.

Konfusius har aldri hatt noen statue i sitt tempel, men portretter av ham ser ut til å ha blitt oppbevart og tas vare på.

Og så er det enkelte gode keisere som er blitt kanonisert — og andre betydningsfulle menn for landet. For de flestes vedkommende er disse statuer den eneste måte deres liv og innsats for landet og deres ansiktstrekk er blitt bevart på.

At nasjonen vil våkne opp og ta vare på dette, er nokså naturlig. Det vil kanskje med tiden bli opprettet et «nasjonalgalleri» av disse guder i et tempel i de fleste av de større byene i China. Og dette må vi misjonærer ikke bare tåle, men bifalle. Vi rører der ved den nasjonale streng i folket. Om bare overtroen er blitt koblet av, er alt i orden. Vi ønsker selv å minnes våre diktere, våre konger og våre krigshelter, og må regne med at andre nasjoner også vil gjøre det samme. Men «avkobling» må til — som hos oss. Her bruker vi avgudsnavn som Tor, Odin og Frøya og tenker ikke lenger på disse gamle, nordiske gudene. De er like «kristne» for oss som Peter, Josef og Maria.

Slikt vil sikkert også skje i China. Vi har ingen rett til å kjæle med hedenskapet, men vi har heller ikke rett til å såre et folks nasjonale kjensler. Vi må gi folket — og ikke minst de kristne — vår beste sympati og den største overbærenhet under denne overgangstiden.

Det gode for China er at det aldri har hatt noen sterk nasjonalbetont religion som f. eks. Japan. Dette er en stor fordel for misjonsarbeidet. Det har vært enkelte spredte forsøk på å stemple

en kinesisk kristen som unasjonalt fordi han har sviktet sitt lands gamle guder, men slikt vil ikke kunne skje heretter når massen av folket selv svikter dem.

Søndagen og julen innarbeides.

China har aldri hatt noen ukeinndeling. Det kom ikke med 7 dagers mellomrom en hviledag — som hos oss. Folket har aldri hatt noen felles hviledag da kjøpmannen stengte forretningen, bonden la bort ploget og byrdekulien bærestangen. Det var før ofte en stor vanskelighet å få nye kristne til å minnes hvilken dag var søndag.

Men nå kjenner de fleste til «den store tilbedelsesdagen» — selv på nokså bortgjemte steder. Skolene har nemlig fri den dagen og det setter sitt preg på hjemmene. Stats- og kommunefunksjonærer gjør heller ikke tjeneste den dag. Det vil kanskje ta noen tid før søndagen kommer ned til det brede lag av folket, men jeg tviler ikke på at så vil skje. Det er nemlig en trang mellom folket — i hvert fall i byene — etter en felles fridag, en dag hvor alle tar seg fri, morer og hygger seg.

Kanskje det senere vil komme et regjeringspåbud som er med og skyver søndagen inn mellom det brede lag av folket. Om den kan bli alment gjennomført, vil det bety meget for misjonsarbeidet.

Og nå er juledag blitt Chinas nasjonaldag. Julen er blitt feiret som en folkefest de siste fem-seks år i de fleste byer i det frie China. Det var i 1942 at den første gang ble feiret i den byen der jeg var. Det ble holdt et stort folkemøte, parade og mange taler. På pamfletten som ble delt ut, sto det at det var tre grunner for å feire jul: 1. Fordi Jesus, verdens frelser, ble født på denne dagen og fordi den er en gledesdag over hele verden. 2. Fordi det første opprøret mot manchurer-tyranniet skjedde på denne dagen og de første martyrer ga sitt liv for republikken. (Dette har jeg aldri sett i noen historie før, men derfor kan det være sant.) 3. Fordi Chiang Kai-shek ble løslatt av sitt fangenskap hos kommunistene juledag 1935.

Og nå siste jul — 1947 — ble landets nye, moderne grunnlov vedtatt på første juledag, og dermed er dagen en lovbeholdning, na-

sjonal høytidsdag. Alt dette lyder nesten som et interessant kapitel fra evangeliets seiersgang i romerriket.

Chinas folk og kristendommen.

Vi har mest sett på ting som er blitt revet ned — det gamle som ramler. Men det er farlig å rive grunnvollen vekk under et folk uten å gi det en ny. Da er det lett å miste balansen. De kaotiske forhold som oppsto etter den franske og den russiske revolusjon, beviser dette.

Å smadre hedenskapet uten å gi folket noe nytt må kalles en ulykke. Den age som avgudene har holdt de fleste i, med redsel for straff i det hinsidige, er tross alt et lite saltkorn. Og barnas avgjorte plikt til å hedre sine foreldre er også et slikt saltkorn. Der hvor kommunistene rår og disse ting opphører, ser en snart andre samfunnsforhold.

Under det som har hendt i China i de senere år, er det begynt å oppstå et vacuum i den kinesiske folkesjel. Et vacuum virker alltid sugende. Det drar til seg det som kommer i nærheten av det. Det samme vil tomrommet i folkesjelen i China gjøre. Hvis ikke China for alvor får evangeliet, vil folkets tomme og hungrige hjerter fylles med kommunisme, hårdkokt nasjonalisme, materialisme, sekularisme, ateisme o. a. Og det vil bli meget vanskeligere å bringe det evangeliet om det får tid til å orientere og rotfeste seg i de nye idéer, enn det er nå. Ja, kanskje vi ikke lenger får lov til å komme til dem med det kristne budskap om vi nå forspiller våre anledninger. Dette er alvoret i situasjonen i dag. Det er et alvor som alle norske kristne bør få øynene opp for. Og det er et alvor som vi China-misjonærer må ta inn over oss. Det gjelder å bringe 450 millioner mennesker, en fjerdedel av jordens befolkning, evangeliet — før det er for sent.